

ČESKÁ REPUBLIKA

NÁLEZ

Ústavního soudu

Jm é n e m r e p u b l i k y

Ústavní soud rozhodl mimo ústní jednání bez přítomnosti účastníků v senátu složeném z předsedy Jiřího Zemánka a soudců Vojtěcha Šimíčka (soudce zpravodaj) a Ludvíka Davida ve věci ústavních stížností stěžovatelů **1) Ing. M. D.**, zastoupeného Mgr. Miroslavem Synkem, advokátem se sídlem Balbínova 223/5, Praha 2 a **2) společnosti O. G. P. s. r. o.**, zastoupené Mgr. Filipem Macháčkem, advokátem se sídlem Ruská 614/42, Praha 10, proti rozsudku Vrchního soudu v Olomouci ze dne 10. 11. 2022, č. j. 6 To 61/2022-7854, za účasti **Vrchního soudu v Olomouci**, jako účastníka řízení, a **České republiky – Ministerstva průmyslu a obchodu a Vrchního státního zastupitelství v Olomouci**, jako vedlejších účastníků řízení,

t a k t o :

- I. **Rozsudkem Vrchního soudu v Olomouci ze dne 10. 11. 2022, č. j. 6 To 61/2022-7854, byla porušena práva stěžovatelů zakotvená v čl. 36 odst. 1 a v čl. 38 odst. 2 Listiny základních práv a svobod.**
- II. **Tento rozsudek se proto ruší.**

O d ů v o d n ě n í :

I. Skutkové okolnosti věci a obsah spisového materiálu

1. Ústavními stížnostmi podle čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy České republiky (dále jen „Ústava“) a ustanovení § 72 a násl. zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o Ústavním soudu“), se stěžovatelé domáhají zrušení v záhlaví označeného rozsudku Vrchního soudu v Olomouci (dále jen „vrchní

soud“). Ústavní soud usnesením ze dne 7. 2. 2023 obě ústavní stížnosti spojil ke společnému řízení.

2. Z ústavních stížností a z vyžádaného spisového materiálu Krajského soudu v Brně (dále jen „krajský soud“) sp. zn. 43 T 6/2018 se podává, že rozsudkem krajského soudu ze dne 20. 7. 2022, č. j. 43 T 6/2018-77 50, byly podle § 206b odst. 3 tr. řádu a § 314r odst. 4 zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „tr. řád“), schváleny dohody o vině a trestu, které uzavřeli státní zástupce Krajského státního zastupitelství v Brně – pobočka v Jihlavě a oba stěžovatelé jako obžalovaní.

3. Trestná činnost, jíž se měl dopustit stěžovatel Ing. M. D. („stěžovatel“), spočívala stručně řečeno v tom, že vědomě uvedl v omyl příslušné pracovníky Energetického regulačního úřadu tím, že úmyslně nepravdivě uvedl údaje ohledně zprovoznění celkového instalovaného elektrického výkonu fotovoltaické elektrárny v katastrálním území O. u J. H., neboť v žádosti o udělení licence pro podnikání v energetických odvětvích nepravdivě uplatnil navýšený instalovaný výkon uvedené fotovoltaické elektrárny z původních 2,278 MW o 1,190 MW, tedy na celkových 3,468 MW, a to již s datem termínu změny ode dne 1. 12. 2010, ač si musel být plně vědom toho, že v té době nebyla zprovozněna třetí část (etapa) uvedené fotovoltaické elektrárny o výkonu právě 1,190 MW. Ke své žádosti o udělení předmětné licence doložil za pomoci revizního technika Ing. M. Z. (jenž v průběhu trestního řízení zemřel a jeho trestní stíhání tak bylo zastaveno) potřebnou dokumentaci, která však obsahovala nepravdivé údaje. Tímto jednáním stěžovatel získal pro stěžovatelku neoprávněné zvýhodnění v podobě lepší výkupní ceny platné ještě pro rok 2010, a to pro celé období garantované podpory. Na základě uvedených nepravdivých údajů stěžovatel rovněž zajistil, aby provozovatel regionální distribuční soustavy společnost EON Distribuce a. s. (dnes EG.D, a. s.) začala vyplácet uvedené fotovoltaické elektrárně státní dotace ve formě zelených bonusů, a to na základě vyúčtování a vykazování neuskutečněných dodávek elektrické energie z obnovitelných zdrojů.

4. Dále stěžovatelem páchaná trestná činnost spočívala zjednodušeně řečeno v tom, že za stěžovatelku (jako její statutární zástupce - jednatel) požádal o úvěr Českomoravskou záruční a rozvojovou banku, a. s., kdy takto získané prostředky měly být určeny pro dostavbu první a druhé etapy výstavby shora uvedené fotovoltaické elektrárny, byť v době žádosti o úvěr byly uvedené etapy již dokončeny a stěžovatel od začátku věděl, že takto z úvěru získané finanční prostředky ve výši 20 mil. Kč použije k jinému účelu, a to právě na výstavbu třetí etapy uvedené fotovoltaické elektrárny s plánovaným navýšením instalovaného výkonu 1,190 MW.

5. Trestná činnost, kladená za vinu stěžovatelce O. G. P. s. r. o. („stěžovatelka“), spočívala zjednodušeně řečeno v tom, že prostřednictvím stěžovatele jako svého statutárního zástupce, v úmyslu neoprávněně obohatit dílem sebe a dílem stěžovatele, uvedla v omyl příslušné pracovníky Energetického regulačního úřadu tím, že v žádosti o udělení licence pro podnikání v energetických odvětvích byly úmyslně uvedeny nepravdivé údaje ohledně zprovoznění celkového instalovaného elektrického výkonu fotovoltaické elektrárny (jak již specifikováno shora), když za tím účelem byly příslušným pracovníkům Energetického regulačního úřadu předloženy nepravdivé (popřípadě zfalšované) dokumenty. Tím byla pro stěžovatelku neoprávněně zajištěna licence vztahující se k rozšíření výkonu výroby elektřiny, a to na dobu 25 let.

6. Takové jednání stěžovatele bylo právně kvalifikováno jako zločin podvodu podle zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „tr. zákoník“), konkrétně podle § 209 odst. 1 a odst. 5 písm. a) tr. zákoníku dílem dokonáný a dílem nedokonáný ve stadiu pokusu, respektive bylo kvalifikováno jako zločin úvěrového podvodu podle § 211 odst. 1 a odst. 5 písm. c) tr. zákoníku. Jednání stěžovatelky pak bylo kvalifikováno jako zločin podvodu podle § 209 odst. 1 odst. 5 písm. a) tr. zákoníku, dílem dokonáný a dílem nedokonáný ve stadiu pokusu. Za takto kvalifikovanou trestnou činnost byl stěžovateli uložen úhrnný peněžitý trest ve výši 16 560 000 Kč a dále trest zákazu činnosti spočívající v zákazu výkonu funkce statutárního orgánu a člena kolektivního statutárního orgánu obchodních korporací na dobu pěti let. Stěžovatelce pak byl uložen peněžitý trest v celkové výši 5 300 000 Kč. Poškození [EG.D, a. s., OTE, a. s., Ministerstvo průmyslu a obchodu, Úřad pro zastupování státu ve věcech majetkových a Národní rozvojová banka a. s. (dříve Českomoravská záruční a rozvojová banka, a. s.)] byli odkázáni podle § 229 odst. 1 tr. řádu se svými nároky na náhradu škody na řízení ve věcech občanskoprávních.

7. O odvolání poškozené České republiky - Ministerstva průmyslu a obchodu rozhodl vrchní soud ústavní stížností napadeným rozsudkem takto: [...] „I. Podle § 258 odst. 1 písm. f), odst. 2 tr. ř. se napadený rozsudek částečně zrušuje, a to ve výroku, kterým byli podle § 229 odst. 1 tr. ř. poškození Ministerstvo průmyslu a obchodu ČR, a Úřad pro zastupování státu ve věcech majetkových 2, odkázání se svými nároky na náhradu škody na řízení ve věcech občanskoprávních. [...] Za splnění podmínek § 259 odst. 3 tr. ř. se nově rozhoduje tak, že obžalovaní [...] 1. Ing. M. D., [...] a [...] 2. právnická osoba O. G. P. s.r.o., jsou podle § 228 odst. 1 tr. ř. povinni společně a nerozdílně zaplatit poškozenému Česká republika – Ministerstvo průmyslu a obchodu na náhradě majetkové škody částku ve výši 10.000.000,- Kč. [...] Obžalovaný Ing. M. D. je podle § 228 odst. 1 tr. ř. povinen zaplatit poškozenému Česká republika – Ministerstvo průmyslu a obchodu na náhradě majetkové škody částku ve výši 11.221.527,- Kč. [...] Podle § 229 odst. 2 tr. ř. se poškozený Česká republika - Ministerstvo průmyslu a obchodu odkazuje se zbytkem svého nároku na náhradu majetkové škody na řízení ve věcech občanskoprávních. [...] II. [...] V ostatních výrocích zůstává napadený rozsudek nezměněn.“

8. V odůvodnění rozhodnutí vrchní soud mimo jiné uvedl, že z důvodů, které podrobně rozvedl (mimo jiné upozornil na to, že České republice nebylo umožněno, aby se jednání ohledně uzavření dohody o vině a trestu stěžovatelů zúčastnila, ač se svých práv poškozené nevzdala), považuje uzavření uvedených dohod o vině a trestu za diskutabilní, nicméně s ohledem na to, kdo je v dané věci odvolatelem, nemohl do výroků rozsudku krajského soudu (nad rámec výroků týkajících se náhrady škody) zasáhnout. Zásadní pochybení v rozhodnutí krajského soudu o náhradě škody spočívalo zejména v tom, že ačkoliv ve výroku o vině (vycházejícího z obsahu uzavřených dohod o vině a trestu) byly definovány výše nejméně způsobené škody, ani takovou částku krajský soud poškozené České republice nepřiznal, když ji odkázal s celým jejím nárokem na řízení ve věcech občanskoprávních. Postupoval tak v rozporu s § 228 odst. 1 tr. řádu, neboť měl oba stěžovatele zavázat k náhradě škody alespoň v minimálně zjištěné výši, kterou stěžovatelé uzavřením dohod o vině a trestu akceptovali, když tyto dohody byly rozsudkem krajského soudu aprobovány. Krajský soud měl proto stěžovatele zavázat k úhradě těch částí škody plynoucí z trestné činnosti, které v rámci příslušných pasáží výroku a odůvodnění uvedl výrazem „nejméně“. Proto vrchní soud zavázal oba stěžovatele k náhradě škody ve výši, specifikované ve výroku jeho rozhodnutí.

Se zbytkem nároku pak poškozenou Českou republiku odkázal na řízení ve věcech občanskoprávních podle § 229 odst. 2 tr. řádu.

II. Argumentace stěžovatelů

9. Stěžovatel upozorňuje na to, že v rámci dohod o vině a trestu, které byly uzavřeny mezi obviněnými a příslušným státním zástupcem, byla poškozená Česká republika, jakož i ostatní poškození, zcela odkázána se svým nárokem na náhradu škody na řízení ve věcech občanskoprávních, když v rámci obou dohod o vině a trestu je vysvětleno, že výši škody nebylo možno určit, což potvrdil i znalec příbraný orgány činnými v trestním řízení a vyplynulo to i z revizního znaleckého posudku, podle něhož je výše nárokované škody zatím jen v rámci hypotetických odhadů. Stěžovatel tedy uzavíral dohodu o vině a trestu s tím, že otázka náhrady škody bude řešena v řízení ve věcech občanskoprávních, když stěžovatel v rámci dohody o vině a trestu uznal vinu a přijal trest, ale nesouhlasil s výší škody, kterou měl jemu za vinu kladenou trestnou činností způsobit. S takovýmto postupem se podle stěžovatele ztotožnil i krajský soud, když v odůvodnění rozsudku, kterým akceptoval mj. dohodu o vině a trestu uzavřenou mezi stěžovatelem a státním zástupcem, uvedl, že vedlejší účastnice byla odkázána na řízení ve věcech občanskoprávních z důvodu, že výši škody způsobenou trestným činem nelze na základě provedeného dokazování v rámci trestního řízení přesně určit a další dokazování by v tomto směru jen neúměrně prodlužovalo trestní řízení. Vrchní soud svým rozhodnutím částečně zrušil rozsudek krajského soudu a rozhodl znovu o náhradě škody sám tak, jak je shora rekapitulováno.

10. Argumentace vrchního soudu podle stěžovatele stojí na jednoduché konstrukci, že je-li v popisu skutku uvedena výše škody, pak musí být rozhodnuto o povinnosti k její náhradě bez ohledu na to, že stěžovatel, státní zástupce i krajský soud opakovaně uvedli (a je to rozvedeno i v dohodě o vině a trestu), že škodu nelze přesně určit a jedná se toliko o odhad pro účely kvalifikace trestného činu a škoda musí být řešena v rámci řízení ve věcech občanskoprávních. V této souvislosti stěžovatel odkazuje na nález Ústavního soudu sp. zn. III. ÚS 1420/22 ze dne 6. 12. 2022 [rozhodnutí Ústavního soudu jsou dostupná pod <https://nalus.usoud.cz>], který interpretuje tak, že v případech, kdy není dohoda o výši škody součástí dohody o vině a trestu, musí být o této skutečnosti obviněný poučen s tím, že poškozený za takové situace musí být se svým nárokem odkázán na řízení ve věcech občanskoprávních. Ve stěžovatelově případě však vrchní soud takovýmto způsobem nepostupoval, a to i přesto, že nebylo vůlí stěžovatele se v rámci dohody o vině a trestu zavázat k náhradě škody. Stěžovatel se proto domnívá, že vrchní soud v záhlaví uvedeným rozsudkem porušil jeho právo na spravedlivý proces, soudní ochranu a právo vyjádřit se ke všem provedeným důkazům. V této souvislosti pak stěžovatel dovozuje výslovně porušení čl. 36 odst. 1 a 38 odst. 2 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“).

11. Také stěžovatelka v ústavní stížnosti připomíná, že jak v rámci dohody o vině a trestu, tak v rámci rozsudku krajského soudu je uvedeno, že škodu nebylo možné určit, což potvrdil i znalec příbraný orgány činnými v trestním řízení, jakož i revizní znalecký posudek. Na této skutečnosti nic nemění ani okolnost, že trestnou činností způsobená škoda dosahuje minimální výše, která je součástí příslušné skutkové podstaty. Základním problémem při určení výše škody v nyní posuzované věci je totiž okolnost, že od sebe nelze jednoduše oddělit škodu vzniklou provozem pouze třetí etapy shora specifikované fotovoltaické elektrárny a prvních dvou etap, které byly uvedeny do provozu zcela

legálně. Podle stěžovatelky lze o škodě v rámci dohody o vině a trestu rozhodnout jen tehdy, shodnou-li se na ní strany dohody, nebo – absentuje-li takový souhlas – na základě skutkového stavu, který je v souladu s provedenými důkazy. Dále rovněž stěžovatelka odkazuje na nálezu sp. zn. III. ÚS 1420/22, podle něhož je nezbytné důsledně zachovávat projevenou vůli obviněného, a to i ve vztahu k výši způsobené škody; nelze tedy vůli obviněného tvrdit tam, kde ji sám obviněný explicitně popírá. Závěrem stěžovatelka upozorňuje, že po celou dobu trestního řízení upozorňovala na nedostatky znaleckého posudku zpracovaného znalcem příbraným orgány činnými v trestním řízení, když tento znalec prý sám připustil, že škodu v dané věci zjistit nelze. To se následně projevilo i v samotném textu dohody o vině a trestu. Stěžovatelka se tedy domnívá, že napadeným rozsudkem vrchního soudu byla porušena její shora uvedená základní práva, neboť závěry vrchního soudu nerespektují princip, že skutkový stav věci musí být zjištěn tak, aby o něm nebyly důvodné pochybnosti.

III. Procesní předpoklady řízení před Ústavním soudem

12. Ústavní soud posoudil splnění procesních předpokladů řízení a shledal, že ústavní stížnost byla podána včas oprávněnými stěžovateli, kteří byli účastníky řízení, v němž bylo vydáno rozhodnutí napadené ústavní stížností. Ústavní soud je k jejímu projednání příslušný. Stěžovatelé jsou právně zastoupeni v souladu s § 29 až 31 zákona o Ústavním soudu. Ústavní stížnost je přípustná, neboť stěžovatelé před jejím podáním vyčerpali veškeré zákonné procesní prostředky ochrany svých práv (§ 75 odst. 1 téhož zákona *a contrario*).

IV. Vyjádření účastníka řízení, vedlejších účastníků řízení a replika stěžovatelů

13. Vrchní soud ve vyjádření k ústavním stížnostem zcela odkázal na odůvodnění napadeného rozhodnutí s tím, že nemá, co by k věci dále dodal.

14. Vrchní státní zastupitelství v Olomouci jako vedlejší účastník řízení k ústavní stížnosti sdělilo, že ústavními stížnostmi napadené rozhodnutí vrchního soudu považuje za správné, zákonné a přezkoumatelné a navrhuje proto ústavní stížnosti odmítnout jako zjevně neopodstatněné.

15. Vedlejší účastnice prostřednictvím Úřadu pro zastupování státu ve věcech majetkových uvádí, že s argumentací stěžovatelů zásadně nesouhlasí. Připomíná, že vůbec nebyla vyrozuměna o konání jednání, na němž došlo k uzavření dohod o vině a trestu mezi stěžovateli a státním zástupcem. Z jejího pohledu uzavřené dohody o vině a trestu sledují prakticky pouze zájem stěžovatelů, zatímco její zájem jako poškozené na uspokojení jejího nároku byl zcela popřen. V průběhu přípravného řízení byly údajně poskytnuty orgánům činným v trestním řízení dostatečné podklady pro to, aby vedlejší účastnici byla přiznána náhrada škody alespoň v minimální prokázané výši. Se zbytkem svého nároku pak mohla být odkázána na řízení ve věcech občanskoprávních, jak se ostatně později vyjádřil i vrchní soud v nyní ústavní stížností napadeném rozhodnutí. Zjištění výše škody obsažená v uvedených dohodách o vině a trestu jsou naopak podle vedlejší účastnice v naprostém rozporu s pozdějšími prohlášeními stěžovatelů, kterými výši škody zpochybňují. S ohledem na existenci nálezu sp. zn. III. ÚS 1420/22 vedlejší účastnice navrhuje, aby byla věc předložena k posouzení plénu Ústavního soudu.

16. Stěžovatelka v replice uvedla, že z žádného vyjádření účastníka řízení ani vedlejších účastníků řízení neplyne nová argumentace, a proto plně odkazuje na obsah ústavní stížnosti, na níž trvá.

17. Stěžovatel v replice uvádí, že vyjádření vrchního soudu a Vrchního státního zastupitelství v Olomouci neobsahují žádnou hlubší argumentaci. S vyjádřením vedlejší účastnice nesouhlasí, a to ani s výkladem nálezu sp. zn. III. ÚS 1420/22, ani s interpretací, kterou vedlejší účastnice přistupuje k ustanovení § 228 a 229 tr. řádu. Stěžovatel rovněž zdůrazňuje, že vedlejší účastnice byla po celou dobu trestního řízení velmi pasivní.

V. Posouzení důvodnosti ústavní stížnosti

18. Ústavní soud úvodem připomíná, že jeho úkolem je ochrana ústavnosti, nikoliv běžné zákonnosti (čl. 83 Ústavy). Ústavní soud není součástí soustavy obecných soudů, není povolán k přezkumu správnosti aplikace podústavního práva a do rozhodovací činnosti obecných soudů může zasáhnout jen tehdy, shledá-li současně porušení některého základního práva nebo svobody.

19. Ústavní soud dále připomíná, že podle čl. 89 odst. 2 Ústavy platí, že vykonatelná rozhodnutí Ústavního soudu jsou – minimálně v rozsahu tzv. nosných důvodů – závazná pro všechny orgány i osoby, přičemž závazná je i ta část odůvodnění nálezu, která je spjata s jeho výrokem, neboť právě (a jen) v rámci tohoto odůvodnění musí být daný výrok vykládán. Toto konstatování činí zdejší soud zejména proto, neboť v nyní posuzované věci je účastníky řízení argumentováno nálezem sp. zn. III. ÚS 1420/22.

20. Ústavní soud rovněž opakovaně uvedl [srov. např. náleží Ústavního soudu ze dne 18. 3. 1997 sp. zn. I. ÚS 70/96 (N 29/7 SbNU 191); náleží sp. zn. Pl. ÚS 41/02 ze dne 28. 1. 2004 (N 10/32 SbNU 61; 98/2004 Sb. a další)], že právní názor obsažený v odůvodnění rozhodnutí Ústavního soudu – má-li obecnou povahu – je závazný při řešení typově shodných případů. Je tomu tak mj. proto, že jde ve svém důsledku o způsob interpretace a aplikace norem ústavního pořádku. Ústavní soud dovodil vázanost obecných soudů právním názorem Ústavního soudu také z obecného principu rovnosti v právech podle čl. 1 věty první Listiny, neboť rovnost v právech ve vztahu k obecným soudům zakládá právo kromě jiného též na předvídatelné rozhodování v obdobných případech, čímž vylučuje libovůli při aplikaci práva. Za porušení principu rovnosti v právech je v této souvislosti nutno považovat zejména ty případy, kdy obecný soud neposkytne účastníkům ochranu jejich základních práv a svobod, ačkoliv ve skutkově obdobných případech v minulosti byla Ústavním soudem přiznána.

21. Rozhodnutí Ústavního soudu představují závazná interpretační vodítka pro rozhodování ve skutkově a právně obdobných věcech, od nichž je sice možné se odklonit, to ovšem pouze ve výjimečných a racionálně odůvodněných případech. Judikatura Ústavního soudu přitom plně zavazuje rovněž samotný Ústavní soud, resp. jeho jednotlivé senáty; s výjimkou případu uvedeného v ustanovení § 23 zákona o Ústavním soudu, podle něhož dospěje-li senát v souvislosti se svou rozhodovací činností k právnímu názoru odchylnému od právního názoru Ústavního soudu vysloveného v nálezu, předloží otázku k posouzení plénu; stanoviskem pléna je senát v dalším řízení vázán.

22. K právní podstatě nyní posuzované věci Ústavní soud konstatuje, že podstatou právního institutu dohody o vině a trestu je dohodnutý kompromis mezi obviněným a státním zástupcem, obsahem kterého je doznání obviněného, že spáchal skutek, který

je mu dáván za vinu, výměnou za dohodnutý mírnější trest. Obsahem této dohody je i rozsah a způsob náhrady škody nebo nemajetkové újmy nebo vydání bezdůvodného obohacení. Soudu je v řízení o schvalování dohody o vině a trestu přenechána role určité „pojistky“, že sjednaná dohoda je v souladu se zákonem, je správná a vyjadřuje pravou a skutečnou vůli obviněného, který ji sjednal s plnou znalostí všech důsledků s ní spojených.

23. Jak Ústavní soud uvedl v nálezu sp. zn. III. ÚS 1420/22, při uzavírání dohody o vině a trestu mohou ve vztahu ke škodě (resp. újmě či nároku na vydání bezdůvodného obohacení; v dalším bude používán pouze pojem škody) nastat tři základní situace: 1) výše škody je součástí dohody o vině a trestu, protože na jejím rozsahu způsobeném trestnou činností panuje mezi státním zástupcem, obviněným a poškozeným shoda; 2) výše škody sjednána v rámci dohody o vině a trestu nebyla, ale skutkový stav je natolik spolehlivě prokázán, že soud může sám nad rámec dohody o vině a trestu obviněnému povinnost k náhradě škody uložit; a konečně 3) mezi stranami dohody o vině a trestu k nalezení shody na výši škody nedošlo a ani skutkový stav neumožňuje, aby výši škody na základě něj určil soud sám.

24. V nyní posuzované věci se z obsahu dohody o vině a trestu ze dne 20. 7. 2022, č. j. 4 KZV 9/2016-792, uzavřené se stěžovatelem Ing. M. D. podává, že stěžovatel prohlašuje, že spáchal uvedené skutky a souhlasí s uloženým trestem. Současně stěžovatel souhlasil s tím, že se všichni poškození odkazují s nárokem na náhradu škody podle § 229 odst. 1 tr. řádu na řízení ve věcech občanskoprávních, neboť dle znaleckého posudku znalce Richarda Chalupy „*skutečně vyplacenou podporu dle regulačních výkazů nelze z výkazů určit*“. Stejně tak v případě stěžovatelky O. G. P. s.r.o. z dohody ze stejného dne, č. j. 4 KZV 9/2016-796, vyplývá, že všichni poškození odkazují s nárokem na náhradu škody na řízení ve věcech občanskoprávních, neboť dle znaleckého posudku znalce Richarda Chalupy „*skutečně vyplacenou podporu dle regulačních výkazů nelze z výkazů určit*“.

25. Z uvedeného je zřejmé, že v obou případech nastala situace, shora označená jako sub 3): mezi stranami dohody o vině a trestu k nalezení shody na výši škody nedošlo a ani skutkový stav neumožňoval, aby výši škody na základě něj určil soud sám. Proto také krajský soud, který předmětné dohody plně respektoval, poškozené odkázal s jejich nároky na náhradu škody na řízení ve věcech občanskoprávních. Toto rozhodnutí odůvodnil tím, že nebylo možno s ohledem na specifické okolnosti případu určit přesnou výši škody. První dvě etapy FVE O. byly totiž uvedeny do provozu zcela v souladu se zákonem a trestní řízení se týkalo pouze etapy III. FVE O. má však pouze jeden elektroměr a škodu proto bylo možno určit jen odhadem, a to tak, že činí nejméně 10 mil. Kč. Pro účely o náhradě škody však nelze tento odhad použít, jelikož je škodu nutno určit přesně, přičemž toto zkoumání by neúměrně prodloužilo trestní řízení.

26. Ostatně i stěžovatel při hlavním líčení, na němž krajský soud rozsudkem schválil text obou dohod o vině a trestu [srov. k tomu č. l. 7735], uvedl, že nesouhlasí s výši škody, kterou v řízení uplatňuje poškozená Česká republika, neboť nárokovaný objem prostředků zahrnuje fakturaci za všechny 3 etapy, tedy nikoliv jen za etapu třetí; takto uplatněný nárok jde tedy podle stěžovatele úplně mimo smysl původní obžaloby. Zástupce Úřadu pro zastupování státu ve věcech majetkových u hlavního líčení naopak prohlásil, že soud by měl poškozené podle § 228 tr. řádu přiznat náhradu škody ve výši 359 114 536 Kč.

27. Z toho je podle Ústavního soudu dostatečně patrné, že samotná výše škody zůstala mezi stěžovateli a poškozenou sporná, a to i v řízení před krajským soudem (také opatrovník stěžovatelky při hlavním líčení prohlásil, že v dané chvíli nelze výši vzniklé škody objektivizovat, neboť dokazování by bylo velice obtížné).

28. Rovněž v nyní hodnocené věci se tak podle Ústavního soudu uplatní nosná myšlenka nálezu sp. zn. III. ÚS 1420/22 (kdy nyní rozhodující senát neshledává důvod se od podstaty tohoto nálezu odchýlit a předkládat věc podle § 23 zákona o Ústavním soudu k rozhodnutí plénu Ústavního soudu), že totiž v situaci, zůstává-li výše škody způsobená trestnou činností do značné míry sporná, musí být o eventuální povinnosti obviněného ji uhradit rozhodnuto až v rámci civilního řízení, kde k dané otázce bude prováděno odpovídající dokazování, a jak obviněnému, tak poškozenému bude dán náležitý prostor se k otázce náhrady škody vyjádřit. Podle § 229 odst. 1 a 2 tr. řádu totiž platí, že není-li podle výsledků dokazování pro vyslovení povinnosti k náhradě škody podklad nebo bylo-li by pro toto rozhodnutí třeba provádět další dokazování, jež by podstatně protáhlo trestní řízení, soud odkáže poškozeného na řízení ve věcech občanskoprávních, a to také se zbytkem nároku, jestliže mu nárok z jakéhokoli důvodu přízná jen zčásti.

29. V nyní posuzované věci se přitom v rámci dohod o vině a trestu vycházelo z toho (a tento závěr do svého odsuzujícího rozsudku převzal i krajský soud), že stěžovatel i stěžovatelka se dopustili trestného činu podvodu (v případě stěžovatele nadto i úvěrového), když svým jednáním způsobili škodu velkého rozsahu [ve smyslu § 138 odst. 1 písm. e) tr. zákoníku, tedy škodu dosahující částky nejméně 10 000 000 Kč]. Pro úplnost možno poznamenat, že ve vztahu k úvěrující bance se stěžovatel dopustil podle § 138 odst. 1 písm. d) tr. zákoníku škody značné, tedy škody dosahující částky nejméně 1 000 000 Kč.

30. Vrchní soud v napadeném rozsudku především poukázal na vágní výpočet způsobené, popř. hrozící škody a odkázal na názor Nejvyššího soudu, podle kterého „nelze akceptovat cokoli za nesporné skutečnosti, případně za prohlášení viny, či v rámci dohody o vině a trestu jen proto, že mezi stranami existuje na tom konsensus, ač je zřejmé, že to neodpovídá realitě“ (bod 18). Postup nalézacího soudu proto označil za „minimálně diskutabilní“, nicméně do již pravomocných výroků rozsudku krajského soudu nemohl nijak zasáhnout, protože odvolatelem byla pouze Česká republika – Ministerstvo průmyslu a obchodu. S odkazem na § 228 odst. 1 tr. řádu proto vrchní soud uložil stěžovatelům povinnost k náhradě škody alespoň v minimálně zjištěné výši, tedy co do výše škody, která byla uvedena ve výroku rozsudku. Učinil tak ale navzdory okolnosti, že uplatnil zásadní výhrady proti tomu, jakým způsobem byla výše škody krajským soudem formulována.

31. Přitom i z judikatury Nejvyššího soudu [srov. k tomu usnesení ze dne 25. 8. 2021 sp. zn. 5 Tdo 888/2021; rozhodnutí Nejvyššího soudu jsou dostupná pod <https://www.nsoud.cz>] plyne, že i při využití konsensuálních způsobů řešení trestních věcí (to znamená i při uzavírání dohod o vině a trestu – pozn. Ústavní soud) je nutno mít na paměti, že stále platí základní zásady trestního řízení, zejména zásada materiální pravdy (§ 2 odst. 5 tr. řádu). To konkrétně znamená, že orgány činné v trestním řízení by ani v těchto případech neměly rezignovat na zjištění skutečného stavu věci tak, aby o něm nebyly důvodné pochybnosti, a to ani tehdy, pokud se účastníci dohody o vině a trestu na takovém stavu věci shodli.

32. Jak uvedl zdejší soud v opakovaně citovaném nálezu sp. zn. III. ÚS 1420/22, byl-li skutek v dohodě popsán tak, aby nemohl být zaměněn s jiným a aby bylo odůvodněno použití určité trestní sazby, tedy i nutně s vyčíslením výše škody, sloužil tento údaj výhradně ke sjednání dohody a založit na tomto popisu závěr o skutkovém stavu věci by bylo v rozporu s § 2 odst. 5 tr. řádu. Souhlasný projev vůle stěžovatelů s popisem skutku proto nelze bez dalšího vykládat současně jako deklaraci, že uvedenou škodu způsobili, neboť v daném případě neexistoval jiný způsob, jak by bylo možné sjednání dohody dosáhnout. Jak se přitom výslovně podává z obou shora citovaných dohod, stěžovatelé na jejich základě důvodně očekávali budoucí dokazování, jelikož souhlasili (společně s krajským státním zástupcem), že soud odkáže poškozené na řízení ve věcech občanskoprávních.

33. Vrchní soud proto v nyní posuzované věci pochybil v tom ohledu, uvažoval-li při ukládání povinností stěžovatelům k náhradě škody i v rámci jednotlivých formulací použitých krajským soudem v odůvodnění jeho rozsudku, kterými tento specifikoval jednotlivé dílčí nároky na náhradu škody. Přitom všude tam, kdy krajský soud identifikoval dílčí nárok na náhradu škody jako minimální (použil tedy například slovní obrat, že byla způsobena škoda *nejméně* ve výši 10 000 000 Kč, nebo že byla způsobena škoda *výrazně převyšující* částku 10 000 000 Kč), vrchní soud z těchto formulací při stanovení celkové povinnosti k náhradě škody vycházel, přičemž však aplikoval výhradně jazykový výklad zmíněných pojmů (bod 25) a zcela pominul, že krajský soud tyto formulace použil právě z toho důvodu, že škodu nelze určit a byla proto pouze odhadnuta. Výslovně pak uvedl, že „*pro účely rozhodnutí o náhradě škody však nelze tento odhad použít, škodu nutno určit přesně.*“ Navzdory tomu vrchní soud z těchto odhadů vycházel při stanovení povinnosti náhrady škody. Jinak řečeno tam, kde např. krajský soud u stěžovatelky použil pojem „*dosahující téměř škody ve výši 10.000.000 Kč*“, pouhým jazykovým výkladem konstatoval, že „*tato část výroku napadeného rozsudku ... fakticky neobsahuje řádné vyčíslení způsobené škody*“. Naopak tam, kde byly použity zmíněné formulace „*výrazně převažující*“ nebo „*nejméně*“ dovedl, že „*lze bez obtíží dovést, že v příslušném období ... byla způsobena škoda, která dosáhla nejméně částky 10.000.000 Kč.*“ Všechna tato konstatování a skutkové závěry však učinil bez jakékoliv opory v provedeném dokazování a přes výslovný nesouhlas stěžovatelů.

34. Takovýto postup vrchního soudu však považuje Ústavní soud za ústavněprávně nepřijatelný. Nelze totiž na straně jedné skutkové závěry krajského soudu označit za „*minimálně diskutabilní*“ a zpochybnit způsob formulace způsobené nebo hrozící škody, a na straně druhé z těchto formulací vycházet, a to jen na základě jejich čistě jazykového výkladu, přičemž ze shora uvedeného se dostatečně podává, že „*skutečně vyplacenou podporu dle regulačních výkazů nelze z výkazů určit*“, což ovšem znamená, že vzniklá škoda nebyla prokázána. Podle již citovaného § 229 odst. 1 a 2 tr. řádu přitom platí, že není-li podle výsledků dokazování pro vyslovení povinnosti k náhradě škody podklad nebo bylo-li by pro toto rozhodnutí třeba provádět další dokazování, jež by podstatně protáhlo trestní řízení, soud odkáže poškozeného na řízení ve věcech občanskoprávních.

35. S ohledem na všechny uvedené důvody Ústavní soud ústavní stížnosti vyhověl a podle ustanovení § 82 odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu zrušil napadené rozhodnutí vrchního soudu, neboť je rozporné s čl. 36 odst. 1 a čl. 38 odst. 2 Listiny základních práv a svobod. Vrchní soud bude proto muset v dané věci rozhodovat znovu, vázán právním názorem obsaženým v tomto nálezu.

P o u ě n í : Proti rozhodnutí Ústavního soudu se nelze odvolat (§ 54 odst. 2 zákona o Ústavním soudu).

V Brně dne 9. května 2023

Jiří Zemánek
předseda senátu